

Bölgesel Aktörlükten Küresel Güce Doğru Türk Devletleri Teşkilâtı

Türk Dünyasındaki bütünleşme çabalarının en somut hâli olan Türk Devletleri Teşkilâtı (TDT), kurumsal olarak belirlemiş olduğu hedeflere doğru emin adımlarla ilerliyor. Teşkilâta üye devlet başkanları yılda bir kez bir araya gelerek bu büyük bütünleşme hamlesinde kat edilen mesafeyi ve atılan adımları doğrudan kendileri analiz ediyor. Resmi liderler zirvesi yılda bir kez yapılırsa da olağanüstü durumlarda gerçekleşen zirveler ve liderlerin kendi aralarındaki ikili ilişkileri de dikkate alındığında sık sık bir araya geldiklerini söylemek mümkün. Dünyanın hızla daha fazla güvensiz hâle geldiği, mevcut savaşların ve insan hakları ihlallerinin sonlandırılmadığı ve yeni savaşların her an başlama riskinin olduğu bir dönemde toplanan TDT Liderler Zirvesi toplantısının temasını “*Türk Dünyasının Güçlendirilmesi: Ekonomik Entegrasyon, Sürdürülebilir Kalkınma, Dijital Gelecek ve Herkes için Güvenlik*” olarak belirledi.

Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi adıyla 2009 yılında çalışmalarına başlayan TDT, bugün itibariyle kurumsallaşmasını büyük ölçüde tamamlamış ve uluslararası arenada kendisinden sıkça bahsedilen bir aktör haline gelmiştir. Bu manada bir süredir “*Türk Devri*” sloganı ile hareket eden TDT, 21. Yüzyılın Türk asrı olması konusunda kararlı görünmektedir. TDT, bugün itibariyle Çin, ABD ve Rusya başta olmak üzere büyük güçlerin Türkistan coğrafyasındaki etki alanlarını daraltan bir yapı olmayı başarmış ve daha fazlasına odaklanarak bölgesel bir aktör olmanın ötesine geçip; küresel bir güç olmayı hedeflemiştir. TDT, üye ülkeler arasındaki ilişkileri ekonomiden kültüre, eğitimden sosyal ilişkilere, savunma sanayiinden teknolojik işbirliğine kadar pek çok alanda geliştirmeye devam etmektedir. Teşkilatın Genel Sekreterliği bünyesinde oluşturulan alt komisyonların ve bu komisyonlarda ele alınan işbirliği alanlarının sayısı bugün itibariyle 30’u aşmıştır. 5-6 Kasım tarihlerinde Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’te gerçekleşen TDT 11. Liderler Zirvesi yukarıda kısaca bahsettiğimiz süreci bir adım daha ileri taşımış, ikili ve kurumsal ilişkileri daha da pekiştirmiştir. Ayrıca bu zirvede üye ülkelerin devlet başkanlarının tamamının imzasıyla TDT bayrağı da değiştirilerek kamuoyuna sunulmuştur.

Zirveye katılmak üzere diğer liderlerden önce Kırgızistan’a ulaşan ve çalışma ziyaretlerine başlayan Cumhurbaşkanı Erdoğan’a kabineden altı Bakan, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı ve çok sayıda bürokrat da eşlik etmiştir. Uluslararası Manas Havaalanında mevkidaşı Sadır Caparov tarafından resmi törenle karşılanan Erdoğan, gün içerisinde pek çok farklı programa katılmıştır. Erdoğan’ın en önemli duraklarından birisi Türk dünyasının önemli ilim merkezlerinden biri olan Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi olmuştur. Gün içindeki mesaisinin uzunca bir kısmını üniversiteye ayıran Erdoğan, burada yaptığı konuşmada üniversitenin Türk dünyasının bütünleşmesinde oynadığı hayati rolü vurgulamıştır. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi’nin son iki yılda üst üste dünya üniversiteler sıralamasında en iyi ilk 1000 üniversite arasında yer almasından da övgüyle bahsetmiş ve bu noktada emeği geçenlere teşekkür etmiştir. Kuşkusuz Manas Üniversitesi’nin bu başarısında 2020 yılından bu yana rektörlük görevini ifa eden ve sadece üniversite bünyesindeki bilimsel çalışmaları teşvik edip arttırmakla yetinmeyerek, üniversite ile Kırgız halkını buluşturan Rektör Prof. Dr. Alparslan Ceylan’ın büyük rolü vardır. Önümüzdeki süreçte dört yıl daha rektörlük görevine devam edecek Ceylan’ın, üniversitenin dünyadaki başarı sıralamasını daha üst seviyelere çıkaracağı ve bütün Türk dünyası öğrencileri için cazibe merkezi haline getireceği muhakkaktır. Cumhurbaşkanı Erdoğan da üniversitenin bu hızlı yükselişi karşısında Manas’a adeta yeni bir misyon yükleyerek üniversiteyi “Kırgızistan’ın

yükselişine mihmandarlık edecek seçkin bir kurum” olarak tanımlamıştır. Önümüzdeki on yıllarda Türk dünyasının pek çok köşesinde açılacak olan eğitim kurumlarının öncüsü elbette çeyrek asırlık tecrübeleri ile Türk dünyasında bir kutup yıldızı olarak var olan üniversitemiz olacaktır.

Dünyaca ünlü Kırgız Türkü yazar Cengiz Aytmatov’un kabrini de ziyaret eden Erdoğan, Türkiye’nin Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı (TİKA) marifetiyle Bışkek’te inşa ettiği Recep Tayyip Erdoğan Kırgız-Türk Dostluk Hastanesinin açılışını gerçekleştirmiştir. Söz konusu hastane bölgedeki en donanımlı hastane olarak hizmet verecek ve sadece Kırgız halkına değil, komşu ölkelerin vatandaşlarına da bir şifa kapısı olacaktır. Kırgızistan ziyaretinin ilk gününde Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov ile baş başa ve heyetler halinde görüşen Cumhurbaşkanı Erdoğan’a Kırgız devleti tarafından ölkenin en büyük devlet övünç madalyası olan Manas Nişanı takdim edildi. 2011 yılından bu yana “*Stratejik Ortaklık*” seviyesinde olan ikili ilişkilerimiz de bu ziyaretle birlikte “*Kapsamlı Stratejik Ortaklık*” seviyesine yükseltildi. İki ölkede arasında güvenlikten eğitime, sağlıktan kültüre kadar pek çok farklı konuda 19 ayrı anlaşma ile taçlandırılan bu yeni sürecin Kırgızistan-Türkiye ilişkilerini tarihinin en üst seviyesine taşıdığını söylemek mümkün. Özellikle ekonomi alanında imzalanan ve Türkiye’deki şirketlerin Kırgızistan’a 7 Milyar dolarlık yatırım yapmasını öngören anlaşmalarla, Kırgızistan’ın Türkiye’ye olan 62.3 milyar dolarlık borcunun silinmesi ev sahibi Kırgızistan için zirvenin en önemli kazanımlarından biri olmuştur. Hatırlanacağı gibi Türkiye, 2011 yılında da Kırgızistan’ın 50 Milyon dolarlık borcunu silerek dost ve kardeş ölkenin kalkınmasına katkı sunmaya çalışmıştır. Bu zirve vesilesiyle yine Türk dünyasına açılan önemli merkezlerimizden birisi olan Yunus Emre Enstitüsü’nün Bışkek Ofisi de hizmete girmiştir. Bışkek’teki yoğun programı sebebiyle açılışa bizzat katılmayan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı heyette bulunan Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy temsil etmiş ve açılışı gerçekleştirmiştir.

Zirvede konuşan üye devletlerin devlet başkanları farklı noktalara vurgu yaparak Türk dünyasındaki işbirliğinin daha da güçlendirilmesini ve geliştirilmesini önermişlerdir. Bu noktada Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ortak Türk alfabesine bir an evvel geçilmesi konusundaki hassasiyeti önem arz etmektedir. Erdoğan, üye devletlerin alfabe değişimi için gerekli olan dönüşüm çalışmalarını bir an evvel tamamlamalarını istemiştir. Elbette bu dönüşüm süreci akşamdan sabaha nihayete erdirilemeyecek kadar büyük bir çalışmayı gerektirmektedir. Erdoğan konuşmasında, İsrail’in saldırgan tutumu karşısında Türk dünyası liderlerini dünyanın geri kalanından farklı bir tavır göstermeleri gerektiği konusunda da bir çağrı da bulunmuştur.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Mirziyoyev ise İsrail’in Filistin ve Lübnan’da doğrudan sivilleri hedef alan saldırılarını kınadıklarını söylemiş ve bu konuda adil davranmayan ve her hangi bir çözüm bulmaktan aciz olan uluslararası sistemi de eleştirmiştir. Mirziyoyev ayrıca, Kırgızistan ve Türkiye arasındaki Kapsamlı Stratejik Ortaklığa vurgu yaparak bunun yeterli olmadığını, bütün Türk Devletlerinin aralarındaki ilişkinin “*Ebedi Dostluk ve Kardeşlik*” olarak belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Türkiye’den sonra en fazla nüfusa sahip olan Özbekistan bütün Türk devletleri ile sınır komşusu olması sebebiyle coğrafi olarak Türkistan’ın kalbinde yer aldığı gibi, aynı zamanda tarihi ve kültürel dokusu ile de Türkistan’ın kalpgâhi olarak anılmaktadır. TDT’nin kurucu üyeleri arasında bulunmasa da üye olduktan sonraki süreçte gösterdiği performans ile Türk dünyasındaki bütünleşme hareketine ivme kazandıran Özbekistan, her alanda ilerleme sağlayarak sadece Türk devletleri içinde değil; bütün dünyada adından söz ettiren güçlü bir ölkede profili sergilemektedir. Bu güçlü ölkede profilinden Türk

dünyasının en yüksek faydayı sağlayabilmesi için Türkiye-Özbekistan ortaklığında kurulacak yeni üniversitenin bir an evvel eğitim öğretim hayatına başlaması da önem arz etmektedir.

Türk dünyasındaki eğitim öğretim kalitesinin yükseltilmesi için yürütülen ve yürütülecek olan çalışmalar 11. Liderler Zirvesinde de ele alınmış Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev konuşmasında bu hususa dair görüşlerini ve tekliflerini bildirmiştir. Tokayev, bilim ve eğitim alanındaki işbirliğimizi arttırmamızın önemine dikkat çekerek geçen yılki zirvede alınan kararlar doğrultusunda Gazi Üniversitesi'nin Kazakistan'da bir şube açmış olmasını memnuniyetle karşıladıklarını ifade etmiştir.

Zirveye katılan bütün liderler Türk dünyasının sahip olduğu nüfustan enerji kaynaklarına, jeopolitikten ekonomiye kadar uzanan potansiyelimize dikkat çekmiş ve bu potansiyelin nasıl daha aktif bir şekilde kullanılabileceğine ilişkin görüşlerini ortaya koymuştur. Bu anlamda, TDT bünyesinde Merkez Bankaları Konseyi'nin kurulmasına dair alınan kararın hayata geçirilmesi için oluşturulan komisyonların çalışmalarına bir an evvel başlaması gerekmektedir. Özellikle ekonomi noktasında yapılacak işbirliklerinin farklı alanlardaki işbirliği imkânlarını daha da üst seviyeye çıkaracağı gözden kaçırılmamalıdır. Liderler zirvesinde ele alınan konuların sonrasında farklı sebeplerle akamete uğraması TDT'nin son zamanlarda karşılaştığı en önemli problemlerin başında gelmektedir. Bu sebeple Genel Sekreterlik sisteminin bir temsil makamından ziyade yapının kurumsallaşması ve zirvelerde alınan kararların uygulanması aşamalarında daha aktif rol alması doğru bir hamle olacaktır.